

CERIMONIAL DELS CONSELLERS DE MANRESA A MITJANS DEL SEGLE XVII

Consultant els manuscrits que el meritíssim manresà senyor Antoni Roca i Fàbregas conserva en el seu domicili particular, vaig trobar un interessant quadern de l'any 1657, que fa referència al cerimonial dels consellers de la ciutat de Manresa d'aquella època. Consta de setanta-cinc fulls de paper de fil, de 215 × 155 mm., relligats en pergamí. El text, inacabat, agafa les trenta-una primeres planes; en segueixen unes quantes amb anotacions que no tenen gens de relació amb aquell, d'altres en blanc i les darreres amb escuts heràldics de Manresa, fets ja en època bastant recent. El contingut d'aquest manuscrit es pot dividir en els següents apartats:

[Portada.] || [«Extracció» i jurament dels consellers.] || Obligacions dels consellers nous. || Promenià. || Diumenges. || Maig. || [Obligació de celebrar Consell per a l'elecció dels diversos oficis.] || Santa Creu. || Festa del Roser. || Lledanies. || Festa de les Stas. Espinas. || Festa del St. Sperit. || Festa de la Trinitat. || Corpus. || Juni. || Juliol, St. Ignasi. || Agost, N^a S^a dels Angels, N^a S^a, Octava. || Cossos Sants. || S[etem]bre N^a Senyora, St. Maurici, St. Cosme y Damià. || Octubre. || 9bre., die dels morts, St. Bonifaci y St. Ubert.

A la portada, hi consten el títol, l'any en què fou escrit el quadern i la relació de ciutadans que llavors exercien càrrec de conseller. Vegeu la transcripció exacta:

Dietari y Serimoni|al dels concellers de | la ciutat de Manresa fet y escrit lo any de la Na|tivitiat de Nostre Sr. Déu Jesuchrist de | 1657, essén concellers los molt illustres | sen[y]ors lo Dn. Francesc Thauler, Magí | Canyelles,¹ Jauma Galí y Bernat Soler, | tots ciutadans de la dita ciutat, N. Sr. | los dexe ben regir y governar a honra | y glòria sua bé y p[ro]fit de la República, | amén.

De la resta del manuscrit n'he fet un resum que dono a continuació.

El primer dia de maig es feia «extracció» dels consellers i mostassaf de la ciutat i de fora d'ella. L'endemà tenia lloc el jurament d'aquests, per a la qual cosa els consellers antics ordenaven als verguers que posesin a punt el lloc del jurament, parat amb rebosters o draps de domàs, cadires i «altres requisits». A l'hora assenyalada, els consellers sortien junts

1. En Magí Canyelles (1622-1685) deixà interessantíssimes obres inèdites, la darrera de les quals és la coneguda amb el nom de *Descripció de la grandesa i antiquitats de la Ciutat de Manresa*, o, correntment, amb el de *Còdex Canyelles*. L'arxiver municipal de Manresa, Leonci Soler i March publicà aquesta obra i, junt amb ella, una biografia de Magí Canyelles, en el volum I de la «Biblioteca Històrica Manresana», que va sortir l'any 1896.

de la Casa de la Ciutat i, arribats al lloc del jurament, enviaven a cercar el Batlle davant qui juraven el nou càrrec, començant el Conseller quart i seguint el Conseller terç, després el Conseller segon i finalment el Conseller en cap. A continuació el notari estipulava l'acta del jurament. Els consellers vells, després de jurar «en mà y poder del senyor Batlle», lliuraven les claus i les insígnies als consellers nous i se n'anaven a la Casa de la Ciutat, mentre els nous consellers ocupaven el lloc dels antics. Acabada, aquesta cerimònia, el notari estipulava l'acta del jurament dels mostassafs, els quals prestaven jurament i rebien la vara pròpia del seu càrrec. Després sortien els consellers nous en direcció a la Casa de la Ciutat, d'on havien ja marxat els antics.

Tenien obligació d'assistir «consularment» a tots els actes assenyals, després d'haver-se reunit i posat l'hàbit consular a la Casa de la Ciutat, evitant així que els consellers haguessin de sortir sols, amb els respectius verguers, de llurs cases, i els forasters «fessin glosa sobra de eix fet».

El mateix any que fou redactat el *Dietari y Serimonial*, el Consell acordà que, a causa de l'abús que se'n feia, no es poguessin prestar els draps i rebosters de la Ciutat a cap església, fora de les següents i comptades excepcions, fetes en la deliberació del susdit Consell: per la festa de Nostra Dona del Roser, al convent de Sant Domènec; el dia de la Mare de Déu del Carme i per la Llum, al convent del pares Carmelitans; per Sant Francesc de Paula, al convent dels Mínims; el dia de Nostra Dona dels Àngels, als frares Caputxins; els tres dies de Carnestoltes, als pares de la Companyia de Jesús; per Sant Carles, a les Caputxines; per Pasqua Granada, a Nostra Dona de Valldaura, i a les monges de Santa Clara, el dia assignat. Quedava exclosa d'aquest acord l'Església Major o de la Seu, per a la qual «no i a límits».

Quan, anant «consularment» pel carrer, trobaven un sacerdot que duia el Santíssim Sacrament a un malalt, abaixaven les maces i el seguien fins a la casa on anava, i ajudaven econòmicament la família del malalt en el cas que es trobés en necessitat.

A partir de l'Octava de Corpus, els consellers havien d'assenyalar el dia per a passar els comptes i a aquest fi convocaven el Clavari, el Racional, els consellers vells i els oïdors de comptes. També el dia assenyalat per ells, els consellers passaven els comptes de l'Hospital de Sant Andreu i recomanaven «molt apretadament» al Prior la bona administració i el control absolut dels oficials del susdit Hospital.

Les festes de Corpus, Mare de Déu d'Agost, Cossos Sants, Nadal i Pasqua, anaven acompanyats dels prohoms i, si era dia de fer ballar l'«Àguila»,² s'asseien interpoladament als bancs parats a la plaça, de manera que cada conseller tingués el seu prohom a l'esquerra. De la mateixa manera es collocaven a la Seu i durant l'ofertori. Acabat aquest,

2. Moltes de les representacions simbòliques o «entremesos» que antigament anaven a la processó de Corpus, foren suprimides a les darreries del segle XVI. Una de les que van perdurar fou l'«Àguila» (símbol de l'evangelista sant Joan) la qual es feia dansar a la plaça. A la tarda, abans de sortir la processó, l'«Àguila» entrava a la Seu i dansava davant el Santíssim, però el bisbe ho prohibí l'any 1753, degut als avalots que es produïen (veg. J. SARRET I ARBÓS, *Ethologia de Manresa*, 84).

prestaven acatament a la Vera Creu, i es collocaven novament als bancs del presbiteri per tal d'oïr l'ofici.

Cada primer diumenge havien d'assistir a l'ofici i a la processó per l'interior de la Seu, i cada tercer diumenge, a l'ofici, prèdica i processó a la mateixa església, acompanyats de quatre jurats per a portar el tàlem.

Durant els deu dies següents a l'«extracció» dels consellers, havien de celebrar consell per a fer l'«extracció» del racional, del clavari i dels obrers de dintre la ciutat i de fora.

Així mateix, dintre aquests dies, es feien els següents nomenaments: administradors del Cos Preciós; administradors de la lluminària vella (un canonge, un beneficiat i dos administradors del Consell); administradors de l'Hospital (consellers vells) i prior (un prevere); obrers del Tabernacle (el regent de la batllia i el conseller en cap); obrers de la Seu (consellers vells, un canonge i un beneficiat); obrers del convent de Predicadors (dos jurats del Consell); obrers del Carme (ídem); obrers de Sant Francesc (ídem); obrers dels Caputxins (ídem); obrers de Santa Clara (ídem); obrers de les Caputxines (ídem); obrers de Santa Caterina (ídem); obrers de Sant Salvador de les Espases (ídem); obrers de les valls (ídem); proveïdor dels Caputxins (un jurat del Consell); proveïdors de les Caputxines (dos jurats del Consell); registre de cartes (un jurat del Consell); síndic d'ambaixades (un notari); venedors d'emoluments (consellers vells i nous i quatre jurats aptes); pesador de la farina (un jurat del Consell); afinador de pesos i mesures (un serraller o altre a propòsit); guarda de penyores i tocador del temps.

El dia de Santa Creu, 3 de maig, a les vuit del matí, els consellers vestits amb les gramalles anaven a l'ofici i processó de la Seu. A la tarda tornaven a l'església per a oïr les vespres i anar a la processó, amb un ciri que els donaven els administradors de la Sang de Jesucrist. Collocats al davant de la capella de Santa Margarida i de cara al Cor, donaven els ciris a un verguer i anaven a adorar el Sant Crist.

Per la festa de la Mare de Déu del Roser, els consellers assistien a l'ofici i prèdica que tenia lloc a l'església dels pares Predicadors. A la tarda anaven a la processó amb un ciri que els donaven els confreres del Roser. Acabada la processó, els consellers estaven agenollats mentre el poble cantava els goigs.

Assistien a les processons de les lletanies els dies assenyalats.

El 13 de maig, festa de les Santes Espines, assistien, vestits amb les gramalles de domàs i acompanyats de quatre jurats, a la processó que tenia lloc a la Seu, abans de l'ofici. A la tarda acudien també a les vespres i a la processó per l'interior de la Seu amb les Santes Espines. Acabada la processó, començaven els canonges a adorar les relíquies, i els seguien els beneficiats i, després, els consellers i jurats.

A la segona Pasqua assistien «de conformitat» a l'ofici i prèdica del dia, que tenien lloc a la capella de Nostra Dona de Valldaura. Per la festa de la Santíssima Trinitat, invitats pels pares Carmelitans o pels administradors de la Confraria, anaven al Carme.

El dissabte de Corpus, els consellers enviaven els síndics al veguer per a pregar-li que els acompanyés a la processó portant les vares del

tàlem, junt amb els consellers i prohoms. Aquest dia els consellers havien de tenir preparats tretze ventalls³ de la forma major i deu de la mitjana. Els de forma major eren per als quatre consellers, el Veguer, els prohoms dels consellers, el Racional, el Clavari, el Mostassaf de dintre la ciutat i el Rector dels estudis. Els mitjans eren per als quatre verguers, els dos obrers de dintre la ciutat, els dos mostassafs foranis, el Síndic de la ciutat i el Mestre de llegir i escriure. Igualment havien de tenir preparades setze atxes, quatre per a cada conseller i convidar quatre persones per tal que l'endemà, festivitat del Corpus Christi, portessin les quatre atxes dels consellers a la processó. Les dotze restants eren repartides a casa de cada un d'ells per un verguer.⁴

El dia de la festa anaven a ofici a la Seu i a veure dansar l'«Àguila» a la Plaça i es dirigien, després, a la Casa de la Ciutat, amb llurs prohoms. A la tarda presenciaven també aquest tradicional acte i a continuació anaven a la Seu, a oir les vespres, i a la processó, durant la qual uns minyons els ventaven. Acabada la processó, anaven al presbiteri de l'església a fer oració i se n'anaven després a Casa de la Ciutat. Tots els dies de l'Octava de Corpus tenien obligació d'anar a la Seu per a oir l'ofici i les completes. Si els semblava, assistien a les processons que organitzaven els convents de Sant Domènec, Nostra Dona del Carme i Sant Francesc, per a la qual cosa eren invitats prèviament. En aquest cas avisaven dos jurats per a portar, junt amb ells, les vares del tàlem. Els jurats portaven les del darrera. El dijous cap de l'Octava, els consellers anaven al convent de Santa Clara amb les quatre persones que per Corpus havien portat les atxes dels consellers a la processó i, una volta reservat el Santíssim Sagrament, visitaven la mare Priora i s'interressaven per l'estat del convent. La Priora, «reconexén lo cansàsio que los consellers an pres del camí, acud ab molta puntualitat en donar-los un refresch y, avent refrescat los consellers ab los demás», s'acomien de la Comunitat.

Tant el dia de Sant Joan com el de Sant Pere anaven a la Seu i des de les cadires del Cor oïen l'ofici i prèdica pròpies de cada festivitat

El dia de la Mare de Déu del Carme anaven a l'ofici, prèdica i processó del convent dels pares Carmelitans. Per Sant Cristòfol acudien a la Seu i en processó votiva anaven a ofici a Santa Caterina,⁵ i tornaven després, de la mateixa manera, a la Seu, on feien oració.

3. «Els ventalls eren de palla o palma ingeniosament texida, ab sos dibuxos de coloraynes, verd o vermell; la guarnició de la vora era de guadamasil platejat, de «dos» dits d'ample, puntilla y flocs de cotó flux, sarrell de seda y bastó fet de palma » o de fusta lleugera. El portaven tots els acompanyans de les banderes, els Concellers » y Jurats del Consell y la Reverend Comunitat. Era costum abdós Cabildos repartir » cada any el ventall de Corpus a cada un de sos individuos, y costaven a la ciutat » 11 sòus y deu diners pòc més o mènus» (SARRET, *op. cit.*, 85, n. 1).

4. L'original diu: «Y juntament an de tenir 16 atxes y enviarne 4 a cada Conceller y los Concellers deuen convidar quatre persones per a què lo endemà lo die del Corpus porten les 4 atxes deis Concellers a la processó y las restants quiscun Conceller per son Verguer se'n farà portar tres en sa Casa».

5. L'església de Santa Caterina, anomenada també de Sant Cristòfol, estava situada al cim de la muntanya d'aquell nom en el lloc on actualment s'aixeca la coneguda Torre. Era l'església d'un antic monestir de «deodates» que des del segle XIII exis-

Per Sant Ignasi, 31 de juliol, anaven a la Casa o Col·legi de la Companyia de Jesús i allí oïen l'ofici i prèdica propis de la festa.

El dia de la Mare de Déu dels Àngels anaven a l'ofici al convent de Santa Clara, vestits amb les gramalles de domàs, i visitaven la mare Priora, la qual els oferia un refresc igual que per l'Octava de Corpus. Després anaven a l'ofici que celebraven els pares Caputxins.

Per la Mare de Déu d'agost (dia 15), assistien a l'ofici i prèdica de la Seu. A la vigília anaven a les vespres i convidaven els prohoms, que havien d'ésser els mateixos de la diada de Corpus, i, dos dies abans, al Veguer o al Regent de la batllia, per a portar les vares del tàlem, durant el curs de la processó i tornar Nostra Dona al sepulcre. Després els consellers, un per un, anaven a fer adoració i marxaven.

La festa dels Cossos Sants, patrons de la Ciutat, se celebrava el 30 d'agost. Aquest dia havien d'avisar els prohoms a qui per Corpus havien donat els ventalls, i amb ells assistien a la processó. Per Sant Maurici anaven també, junt amb els quatre jurats, a l'ofici, prèdica, vespres i processó per l'interior de la Seu, amb les relíquies del Sant. Deixaven les vares del tàlem, que havien pres, baixaven els Cossos Sants a la Cripta i estaven agenollats mentre els «capellans» deien alguna oració.

A la vigília de la festa de Sant Cosme i Sant Damià havien de fer fer crida que dintre els murs de Manresa calia fer festa puix que era vot de la Ciutat, i, convidats pel Prior o administradors de la Confraria, els consellers assistien a la festa del Convent del Carme.

També anaven, invitats del Prior o administradors del Roser, a la festa que, en commemoració de la victòria de Lepant, celebraven els pares Dominicans el 8 d'octubre.

Durant aquest primer mes hom celebrava consell i era nomenat sequier.

Per Tots Sants els consellers deixaven les gramalles de domàs carmesí que usaven durant l'estiu. El nostre manuscrit diu que no les portaven més «en tot el temps de son consulat», però això sembla una equivocació de l'escrivà, puix hi ha proves que les gramalles s'estrenaven cada quatre anys i nocada temporada, com sembla deduir-se de les paraules transcrites. Després de dinar, vestits ja amb les gramalles de grana o escarlata guarnides de pells, anaven a la Seu i oïen les vespres dels vius, la prèdica i les vespres dels morts.

tia en aquell indret i que fou enderrocat durant la Guerra de Separació (veg. J. SARRET I ARBÓS, *Monumenta Historica Civitatis Minorisae*, IV (*Historia religiosa de Manresa*), 199-202). En un treball publicat ja fa anys (*Casa en runes a Santa Caterina*, «Butlletí del Centre Excursionista de la Comarca de Bages», núm. 172 (agost-setembre 1934), 174-179), mossèn Josep Guitart pretén demostrar l'existència de dues capelles diferents en aquell lloc — la de Santa Caterina i la de Sant Cristòfol — basant-se en testimonis bibliogràfics i documentals que, unes vegades, cita parcialment i, altres, interpreta en forma indeguda. Les proves aportades per Sarret deu anys abans (*op. cit.*, 201), bé que fan referència a una època anterior a la que ens ocupa, indiquen clarament que es tractava d'una sola capella amb doble advocació. A més tenim el testimoni coetani d'En Canyelles, segons el qual a la capella de Santa Caterina hi havia un altar dedicat a Sant Cristòfor (*Descripció de la grandesa y antiquitats de la Ciutat de Manresa*, 461), i molts d'altres que, com el nostre *Dietari y Serimoniai*, afirmen que els consellers, el dia de Sant Cristòfor, anaven a Santa Caterina, cosa que no s'explicaria si allí prop hagués existit una altra capella exclusivament dedicada a aquell Sant.

L'endemà oïen l'ofici a la Seu i anaven al cementiri, seguint els «capellans», i marxaven acabada l'absolta.

Finalment, el dia de Sant Bonifaci i de Sant Hubert, assistien també als actes que tenien lloc a la Seu. Després de la processó baixaven a la Cripta i estaven agenollats mentre els «capellans» deien les oracions. En acabar, s'alçaven i romanien drets fins que aquells havien marxat.

FRANCESC SOLER I QUINTANA

Manresa.